

سوارەى ھەمىدییە چۆن و لەلایەن کۆیو و بۆ چ مەبەستێک ھاتە دامەزراندن؟

بەکرشوانی

سوارەى ھەمىدییە (بە تورکی: ھەمىدییە ئالایلاری)، دیاردەییەکی ھەلگری باس و خواسی زۆرە لە میژووی کورددا. لەگەڵ ئەو ھیشدا کەمتر بە کوردی و زیاتر بە تورکی نووسین و لیکۆلینەو و سەرچاوە لەو بارەییەو دەستدەکەوێت. نوێترین بابەت سەبارەت بە سوارەى ھەمىدییە لیکۆلینەو ھەیکى نووسەر و میژووناسی تورکیایی خاتوو ئایشە حورە کە لە مائپەری تاییەتی خۆی و لە چەند پۆژنامە و گۆڤاریکی تری تورکیدا بلاو کراوتەو. ئەو ھەیکى لیکۆلینەو ھەیکى حوردا مایەى سەرنجە، پەردە ھەلدانەو ھەیکى لەسەر ھەندیک لە لایەنە نەزانراوەکانی چۆنیەتی دامەزراندنی سوارەى ھەمىدییە کە لە ھەر قوناغیکدا ناویکی جیاوازی ھەبوو.

سوارەى ھەمىدییە پۆژەى سولتان عەبدول ھەمىدی دووھ بوو

ئایشە حور پوونی دەکاتەو سولتان عەبدول ھەمىدی دووھ (۱۸۴۲-۱۹۱۸) خاوەنى بیروکە و دامەزرینەری سوارەى ھەمىدییە بوو کە لە سەردەمی ئەودا ناو ھەمىدییە ھەیکى (تابوورە سووکەکانی سوارەى ھەمىدییە) بوو. لەو سەردەمدا دەولەتی عوسمانی خاکی زۆری لە دەست داوو، بۆیە عەبدول ھەمىدی دووھى ناسراو بە "خەلیفە" دەبوست لە ریی کۆکردنەو نىسلام و نوێخوازییەو رى لە و نکردنی سەرزەمینى نوێ بگرت و تەنانت سەرزەمینە لە دەستچوو ھەکانیش بگەڕیننیتەو. ئەو خوولیاپە بزوینەری سیاسەتی ناوحو و دەرەو نایراو بوو. ئەو بەباشی لە پیکھاتەى کۆمەلایەتی کوردەکان تیکەشتبوو. لە دواى شۆرشى شیخ عوبەیدوللا لە سالی ۱۸۷۹دا سولتان بۆ دەرکەوتبوو مەحالە بتوانیت لە کوردستان بە زەبرى چەک دەسەلات بسەپنیت. ھەر ھەگەشتبوو ئەو باو ھەیکى کە بە تورککردنی

عمر هب و ئەلبانییه‌کانیش کاریکی بیهوده‌یه. خوولیای دامه‌زراندنی ده‌له‌وتیکی تاک نه‌ته‌وه‌یشی نه‌بوو. بگره‌پلانی وه‌هابوو کورده‌سوونیه‌کان که له‌گه‌ل ده‌له‌تدا هاوئاین و هاومه‌زه‌ب بوون، په‌روه‌رده‌بکات و ریک‌بخات و له‌رپی ئەوانه‌وه‌هیزی له‌ده‌ستچوو‌ی ده‌له‌ت بگره‌پنینه‌وه. کاری ریک‌خستن سالی ۱۸۹۱ به‌دامه‌زراندنی سواره‌ی همیدییه و کاری په‌روه‌رده‌سالی ۱۸۹۲ به‌کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌کانی عه‌شیره‌ت ده‌ستی پیکرد.

باقی کوردا

ئایشه‌حور له‌دریژه‌ی لیکۆلینه‌وه‌که‌یدا ئاماژه‌ده‌کات بۆ ئامانجه‌کانی عه‌بدول‌حه‌میدی دوومه‌له‌دامه‌زراندنی سواره‌ی همیدییه و ده‌نوسیت به‌هۆی ئەوه‌ی عه‌شیره‌ته‌کورده‌کان خاوه‌ن‌کاریگه‌ری و ده‌سه‌لاتی زۆر بوون، ده‌سه‌لاتی ده‌له‌تی ناوه‌ندی له‌کوردستان زۆر لاواز ببوو. بۆیه‌عه‌بدول‌حه‌میدی دوومه‌ده‌یو‌یست له‌رپی په‌روه‌رده‌و ریک‌خستن‌ه‌وه‌کورده‌کوچه‌ر و نیمچه‌کوچه‌ره‌کان که‌خاوه‌ن‌ه‌ه‌ستیکی نه‌ته‌وه‌یی گه‌شه‌کردوو نه‌بوون، له‌ژیر سه‌یوانی ئیسلامدا یه‌ک بخات و به‌و‌جۆره‌به‌ده‌له‌ته‌وه‌پابه‌ندیان بکات، کۆتایی به‌شه‌ری نیوان عه‌شیره‌ته‌کان به‌پنیت و کورده‌کان وه‌ک سه‌رباز بخاته‌شه‌ره‌کانی دژ به‌ئیران و پروسیاوه. حور له‌شوینیکی تری لیکۆلینه‌وه‌که‌یدا ده‌نوسیت که‌روون‌نییه‌داخو‌چۆن‌کورده‌کان به‌پروژه‌ی سواره‌ی همیدییه‌قایل‌کراون. به‌لام‌دواجار عه‌بدول‌حه‌میدی دوومه‌سه‌رکه‌وتنی به‌ده‌ست هیناوه و به‌شیک له‌کورده‌کان نه‌گره‌لایه‌نگری ئیمراتۆریایش نه‌بووین، پابه‌ندبوونی خۆیان به‌سولتان-خه‌لیفه‌وه‌راگه‌یاندوو. ته‌نانه‌ت خۆشه‌ویستی کورده‌کان بۆ عه‌بدول‌حه‌میدی دوومه‌گه‌یشه‌ناستی که‌ناسناوی "باقی‌کوردا - باوکی‌کوردان" به‌بالایدا‌دابیرن.

وهرگرتن ته نیا بو کوردی شافعی بوو

به پئی نیزاننامه هیک که نایشه حور ناماژهی بو کردووه و له سالی ۱۸۹۱ دهر چووه، پئویست بووه ههر تابووریک سواره ی حمیدیه ههره کهم له چوار یه کینه و ههره زیاد له شهبه یه کینه پیکیت. ههر یه کینه یه کیش لایه نی کهم ۵۱۲ و لایه نی زیاد ۱۱۵۲ سواره ی هه بیت. عه شیرته گهوره کان مافیان پی دراوه زیاد له تابووریکیان هه بیت و عه شیرته بچووه که کانیش بو یان نه بووه زیاتر له یه کینه هیک یان دووانیان هه بیت. له ههر تابووریکه وه دوو چاوش ره وانهی ئیستانبول ده کران، لهوی له قوتابخانه ی نالای ده خرانه بهر مه شق و دوای دوو سال خزمه تکردن له ئیستانبول یان شوینیکی تر بو ناو تابووریکانی خو یان دنیردرانه وه. ههروه ها له ههر عه شیرته تیکیش کوریک ده خرایه کولیزی هیزی سواره و دوای ته واوکردنی خویندن و مه شق به پله ی مولازمه وه ده گه رایه وه بو ناو تابووری عه شیرته ته که ی خو ی. له نیزاننامه که دا به ندیکی تایهت به ئاین نییه، به لام ته نیا کوردی شافعی له ریزهکانی سواره ی حمیدیه وهرگیراون. بو نمونه، له کاتیکدا عه شیرته ی جو برانی سوونی له ناوچه ی قارتو دوو تابووریان دامه زرانده وه، مووشیر زه کی پاشای فه رمانده ی سه ربازی ناوچه که ره زامه ندی پیشان نه داوه بو دامه زرانده ی تابووریک بو عه شیرته ی خو ره که ی عه لهوی که عه شیرته تیکیش گهوره ی هه مان ناوچه بوون. عه شیرته تهکانی کوردی عه لهوی له ده رسیم وهک نارهبازی ده ربهرین بهرامبه ر به نه دانی تابوور پئیان له دژی حکومهت راده پهرن. عه بدول حمیدی دووه به ئین ده دات مه له تی دامه زرانده ی تابووری سواره یان پی بدات، به لام دواتر به ئینه که ی ناباته سه ر.

عه شیرته تهکان هه له وه دای وهرگرتنی تابوور بوون

نایشه حور دنووسیت له قوناغی یه کهمدا ۱۳ تابوور هاته دامه زرانده ی. کاتیک عه شیرته ته بی تابووریکان بی نیان عه شیرته ی خاوه ن تابوور ده توانیت ده سه لاتی خو ی به سه ر عه شیرته تهکانی تر دا به سه پینیت، نه مانیش کهوته خو بو وهرگرتنی تابوور و به وجوه ژماره ی تابووریکان که له سه ره تا دا ۱۳ بوو، له سالی ۱۸۹۵ دا گه یشته ۶۵ تابوور. ۶۲ تابوور به ته واوی له کورد پیکه اتبوون، تابووریک له کورد و ته ره کهمه، تابووریک له کورد و قه ره پایاک و تابووریکیش له کونچه رهکانی کافکاسیا بوون. عه شیرته ته کوردهکان دوای نه وه ی بوون به خاوه ن هیز، کهوته چه ساندنه وه ی یه کدی و کهمینه نه ته وه و ئاینیهکانی کوردستان و تاوانهکانی پروتکرده وه و تالان و مرؤف رفاندن پروویان له زیادبوون کرد. بو نمونه، خه لکی دیاربه کر سالی ۱۹۰۵ له دژی سوارهکانی شاکیر ئیبراهیم پاشای سه رۆکی عه شیرته ی میلی (میلان) راپهرین و به ناردنی ته له گراف داوایان له ده وه لت کرد نه وه هیزه له شار دوور بخاته وه. به لام عه بدول حمیدی دووه له بری سزادان، خه لات و نیشانی به سه رانی هیزه که به خشی. نه مه وای له خه لکی دیاربه کر کرد سالی ۱۹۰۷ به هیزی خو یان سواره ی حمیدیه ی میلی له شار ده رپهرین. به پئی ئیکۆلینه وه که ی نایشه حور، سواره ی حمیدیه سه ره تا بو کوردی سوونی و عه لهوی و پاشان بو نه مه نییهکانیش بوون به کیشه یه کی گهوره و له زور گوند و ناوچه و شار ده ستیان چووه خوینی کورد و نه مه نییهکان.

TROOP OF KURD CAVALRY WHICH THE TURKS ARE HURLING AGAINST THE RUSSIANS IN THE PASSES OF THE CAUCASUS MOUNTAINS.

سوارهی حمیدییه له دواى عهبدول حمیدی دووم

سالی ۱۹۰۸ له دواى راگه‌یاندنی مشرووتهی دووم سوارهی حمیدییه‌ی ژیر فرمانی ئیبراهیم پاشی کوری شاکیر ئیبراهیم پاشای میلی له ویرانشهر له دهولت هه‌لگه‌رایهوه. ئیبراهیم پاشا کاتیک له‌گه‌ل هیزه‌کانیدا به‌رمو ناوچه‌ی شه‌نگال ده‌کشایهوه، له‌ریگه‌ به‌نه‌خوشیی سکچوون مرد، هیزه‌کانی په‌رته‌وازه بوون و کۆتایی به‌یاخیوونه‌که‌ی هات. دواى داگرتنی عهبدول حمیدی دوومه‌یش له‌تهخت له ۳۱ ئاداری ۱۹۰۹، ریکخراوی ئیتیحاد و ته‌ره‌قی له‌چوارچێوه‌ی نوێکردنه‌وه‌ی سوپادا سواره‌کانی حمیدییه‌یان به‌شێوه‌یه‌کی نوێ ریکخسته‌وه و ناوه‌که‌یان گۆری بو (تابووره سووکه‌کانی سوارهی عه‌شیره‌ت) و خرا‌نه‌ سهر سوپای ۱۹ له‌ئه‌رز م‌رووم. سالانی دواتر ئیتیحادچیه‌کان له‌وه‌دا بوون سوارهی عه‌شیره‌ت (حمیدییه) هه‌لبۆه‌شینه‌وه، به‌لام شه‌ری یه‌که‌می جیهانی به‌سه‌ردا هات و پنیوستیان به‌کورد بو. ئه‌مجار سوارهی عه‌شیره‌ته‌ کورده‌کان خرا‌نه‌ سهر سوپای ۳ و په‌وانه‌ی به‌ره‌کانی شه‌ر کران. سالی ۱۹۱۵ یش وه‌ک به‌شیک له‌هیزه‌کانی ده‌ولته‌ی عوسمانی له‌چهند ناوچه‌یه‌ک ده‌ستیان هه‌بوو له‌ئاوه‌کردن و کوشتنی ئه‌رمه‌نییه‌کاندا. سالانی دواتر به‌یاسای ژماره ۳۵۶ که‌ سالی ۱۹۲۳ له‌لایهن حکومه‌تی ئه‌نقه‌ره‌وه‌ ده‌رچوو، له‌چه‌کدارانی پیشووی سوارهی حمیدییه‌یه‌که‌ینه‌کانی گوندپاریز هاتته‌ دامه‌زراندن. سالانی ۱۹۲۶-۱۹۳۰ هه‌ندیک له‌یه‌که‌ینه‌کانی گوندپاریز چوونه‌ ریزه‌کانی شو‌رشی ئاگریه‌وه و ئه‌وانه‌یشی له‌به‌ره‌ی ده‌ولته‌دا مانه‌وه، به‌پیی ئاره‌زووی کۆماری تورکیا به‌ره‌نگاری شو‌رشگیرانی ئاگری نه‌بوونه‌وه. بۆیه‌ ده‌ولت چه‌ک و جبه‌خانه‌ی لێیان وه‌رگرته‌وه و به‌و جو‌ره‌ کۆتایی به‌و سیسته‌مه‌ هات. به‌لام ده‌ولت تا سالانی په‌نجای سه‌ده‌ی رابردووش مووچه‌ی خانه‌نیشینی ده‌دا به‌که‌سوکاری فه‌رمانده‌ کوژراو و مردووه‌کانی سوارهی حمیدییه-عه‌شیره‌ت و یه‌که‌ینه‌کانی گوندپاریز. ئایشه‌ حور به‌دووری نازانیت ئه‌وه‌ جو‌ریک بووبیت له‌وه‌فاداری و هه‌روه‌ها‌زمینه‌ خو‌شکردن بووبیت بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌گه‌ر ده‌ولت له‌داهاتو‌دا په‌نا بۆ دامه‌زراندنی سیسته‌میکی هاوشیوه‌ ببات، کورده‌کان به‌ده‌نگیه‌وه‌ بچن.